

6. Іваненко В. С. Цінності та запити сучасної молоді: життєві пріоритети української молоді // Покоління незалежності: ціннісні орієнтири і перспективи: матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів та магістрантів, м. Костанай, 30 березня 2021р. Костанай: Костанайський регіональний університет імені А. Байтурсинова, 2021. С. 737-741. URL:<http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/9255>.

Василенко Олена
(м.Миколаїв)

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ЗАСІБ КОМПЕТЕНТНІСТНОГО ПІДХОДУ

Реалії сучасного життя вимагають подолання репродуктивного стилю навчання і переходу до нової освітньої парадигми, що забезпечуватиме достатню пізнавальну активність і самостійність мислення.

Відомому американському мислителю Д. Дьюї належить твердження про те, що фундаментальна мета сучасної освіти полягає не у тім, щоб просто надавати інформацію, а у тім, щоб розвивати критичний спосіб мислення. Освіта орієнтована на майбутнє, яке не може бути наперед визначеним. Отже, першочерговим є набуття умінь і навичок мислення, що дають змогу адекватно оцінювати нові обставини й формувати стратегію подолання проблем, які можуть виникнути. За часів інтенсивних соціальних змін, коли неможливо діяти без постійного пристосування до нових політичних, економічних та інших обставин, без ефективного розв'язання проблем, значна частина яких не передбачувана найактуальнішим стає розвиток критичного мислення. У цьому сенсі очевидна життєва необхідність розвитку критичного мислення як завдання освітньої системи. Тільки таким шляхом ми можемо думати про просування у напрямі відповідності вимогам світового інформаційного суспільства і розвитку власної демократичної держави [1].

Уперше мислення стало предметом вивчення ще у давньогрецького філософа Парменіда, який розглядав його як спосіб пізнання, що веде до істини (на відміну від почуттів, сприймання, що приводять до власної думки). Розвиток мислення людини починається з народження і продовжується все життя. Розвиток мислення – це не проста зміна видів і форм мислення, а їх перетворення, вдосконалення в ході засвоєння все більш абстрактної й узагальненої інформації [2].

Розвиток критичного мислення передбачає принаймні чотири основних постулати, які є його фундаментом:

Перший: знання – основа розвитку критичного мислення. Для того, щоб навчитися критично мислити, потрібно мати певні знання й уміння узагальнювати наявну інформацію з метою інтерпретації тієї чи іншої проблеми, завдячуючи навчанню та досвіду.

Другий постулат: критично мислити означає мислити логічно, послідовно, аргументовано й переконливо. Він пов'язаний із аналітикою, умінням на основі аналізу знаходити «слабку ланку», що пов'язано з логічністю, рефлексивністю та перевіркою точності висновків. Критичність мислення передбачає розвиток логічної послідовності процесу мислення, точність доведень, вміння робити узагальнюючі висновки. Без оцінки критичне мислення неможливе.

Третій постулат: наявність ресурсу особистості як сукупності потенційних можливостей для самореалізації в її діяльності. Він акцентує на самодостатності особистості, її прагматизмі й толерантності в ситуаціях режиму із загостренням та невизначеності. Тобто розвиток критичного мислення характеризується умінням ставити нові завдання і вирішувати їх, не розраховуючи на допомогу інших. Самостійність особистості націлена на уміння здобувати нові знання, оволодівати методами пізнавальної й практичної діяльності з метою використання їх потенціалу та власних вольових зусиль для вирішення професійних і життєдайних проблем.

Четвертий постулат пов'язаний з діяльнісною компонентою критичного мислення. Він передбачає уміння вирішувати проблеми, пропонувати конструктивні рішення, володіти принципами планування й прогнозування та основними законами логіки. У цьому дискурсі важливим у розвитку критичного мислення є уміння вести діалог, уміння дискутувати. Адже саме в дискусії народжуються проривні ідеї. Цей діалог може бути як внутрішнім (з самим собою) так і зовнішнім (з педагогом, викладачем, своїми товаришами групи). За умов внутрішнього діалогу аналізуються декілька способів вирішення проблеми, а зовнішнього – аналізуються й осмислюються думки і позиції інших. Установка на діалог має бути усвідомленою стратегією пошуку істини. Він не може закінчуватися на тому, з чого розпочинався: на констатації розбіжностей у розумінні чогось. Діалог має передбачати певні зрушення на шляху виявлення нових для себе смислів, відкриття чогось нового, що стає для нас істотним, а то й проривним[3].

Критичне мислення – це результат, це момент у мисленні, коли критичний підхід стає природним шляхом взаємодії з ідеями та інформацією, це активний процес, який або стимулюється, або трапляється спонтанно і надає можливість контролювати інформацію, ставити її під сумнів, об'єднувати, переробляти, адаптувати або відкидати [4].

Сьогодні важливо бути не лише кваліфікованим фахівцем, а й компетентним. Компетентність допомагає ефективно вирішувати різноманітні завдання. Поняття «компетентність» розуміють як:

- якість особистості або сукупність якостей, мінімальний досвід діяльності в заданій сфері (В.Д. Шадриков);
- вміння мобілізувати в конкретній ситуації отримані знання та досвід, з врахуванням зовнішніх обставин; деяка загальна здатність людини, що базується на його знаннях, досвіді, цінностях і здібностях та яка не зводиться ні до конкретних знань, ні до навичок, а проявляється як можливість встановлення зв'язку між знанням та ситуацією (С.Е. Шишов);

- здатність застосовувати знання та уміння ефективно й творчо в міжособистісних відносинах – ситуаціях, що передбачають взаємодію з іншими людьми в соціальному контексті так само, як і в професійних ситуаціях; поняття, що логічно походить від ставлень до цінностей; та від умінь до знань (Quality education and competencies for life);

- спроможність кваліфіковано здійснювати діяльність, виконувати завдання або роботу; набір знань, навичок і ставлень, що дають змогу особистості ефективно діяти або виконувати певні функції, спрямовані на досягнення певних стандартів у професійній галузі або певній діяльності (Дж. Спектор);

- поєднання відповідних знань і здібностей, що дають підставу обґрунтовано судити про цю сферу й ефективно діяти в ній; володіння людиною відповідною компетенцією, що включає його особисте ставлення до неї та предмета діяльності (А.В. Хуторський) [5].

Таким чином, компетентнісний підхід є сучасним та ефективним методом освіти, який сприяє не тільки опануванню знань, але й розвитку компетенцій. Цей підхід передбачає орієнтацію на розвиток конкретних вмінь та навичок, залучення до активного навчання та співпрацю. Забезпечує підготовку до реального життя та майбутньої професійної діяльності, розвиваючи навички мислення, аналізу, співпраці та самостійності.

Література

1. Гупан Н. Формування критичного мислення учнів у процесі навчання прав людини [Електронний ресурс] / Н. Гупан, О. Пометун // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. 2008. № 27. С. 79-88. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppps_2008_27_15

2. Вітвицька С. С. Розвиток творчого мислення майбутніх магістрів освіти як умова їх творчої самореалізації // Андрагогічний вісник: Наукове електронне періодичне видання. Випуск 5. 2014. С. 88-96.

3. Саух П. Розвиток критичного мислення як провідний тренд сучасного освітнього процесу / П. Саух // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. 2021. Вип. 2. С. 7-15.

4. Бондарук І. П. Формування критичного мислення дев'ятикласників у процесі навчання історії: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Ірина Петрівна Бондарук ; Ін-т педагогіки НАПН України. К., 2012. –276 с.

5. Лейко С. В. Поняття «компетенція» та «компетентність»: теоретичний аналіз / С. В. Лейко // Педагогічний процес: теорія і практика. 2013. Вип. 4. С. 128-135. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pptp_2013_4_15.